

บทที่ 1

บทนำ

ที่มา และความสำคัญของปัญหา

การส่งเสริมการเลี้ยง โคเนื้อของประเทศไทย ได้กระทำอย่างจริงจัง เมื่อปี พ.ศ. 2499 โดยกรมปศุสัตว์ได้จัดตั้งสถานีผสมเทียมแห่งแรก ที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยการใช้น้ำเชื้อพันธุ์โฮลสไตน์ฟรีเซียน (Holstein-Freisian Semen) จากต่างประเทศ มาทำการผสมเทียมกับ โคพื้นเมืองพะเยา เพื่อยกระดับสายเลือดให้สูงขึ้น (Crossbreeding) ต่อมา ในปี พ.ศ. 2502 ได้จัดตั้งสถานีผสมเทียม ที่จังหวัดราชบุรี และ พ.ศ. 2505 ที่จังหวัดสระบุรี และประจวบคีรีขันธ์ เป็นต้น (Kennedy, 2529)

นอกจาก กรมปศุสัตว์จะมีบทบาทในการส่งเสริมความรู้ด้านโคเนื้อแก่เกษตรกรโดยตรง แล้ว ทางรัฐบาลก็มีการกำหนดนโยบาย และมาตรการด้านส่งเสริมและสนับสนุนการเลี้ยง โคเนื้อตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530-2534) ไว้อย่างแน่ชัดอีกหนทางหนึ่งด้วย (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2531)

แม้จะมีการส่งเสริมการเลี้ยง โคเนื้อมานานแล้ว (พ.ศ. 2499-2532) ปริมาณน้ำนมที่ผลิตได้ภายในประเทศก็ยังไม่เพียงพอต่อการบริโภค ในปี 2532 ประเทศไทยต้องนำเข้าผลิตภัณฑ์นมเป็นจำนวนมากถึง 62,949 ตัน คิดเป็นมูลค่า 3,288.7 ล้านบาท (กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2532 : 4)

ในด้านจำนวน โคเนื้อที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ดังรายงานสถิติของสถาบันพัฒนาฝึกอบรมและวิจัยโคเนื้อแห่งชาติ (2533) ได้แสดงให้เห็นว่า ปี พ.ศ. 2530 ประเทศไทยมีแม่โคที่รีดนมได้จำนวน 34,757 ตัว ปี 2532 เพิ่มขึ้นเป็น 72,781 ตัว แต่ด้านผลผลิตน้ำนมเฉลี่ยต่อตัวกลับลดลง กล่าวคือ ในปี 2530 ได้จำนวนน้ำนมดิบเฉลี่ย 6.41 กิโลกรัม/ตัว/วัน ปี 2532 เฉลี่ยลดลงเหลือ 5.29 กิโลกรัม/ตัว/วัน สำหรับจังหวัดเชียงใหม่ นั้น จะมีลักษณะเช่นเดียวกับแนวโน้มของประเทศไทย คือ มีจำนวนโคเนื้อเพิ่มขึ้น (ในปี 2530 มีจำนวน 1,951 ตัว ปี 2532 เพิ่มขึ้นเป็น 3,396 ตัว) เมื่อพิจารณาปริมาณน้ำนมเฉลี่ยต่อตัวจะลดลง (โดยปี 2530

เฉลี่ย 7.77 กิโลกรัม/ตัว/วัน ปี 2532 เฉลี่ย 4.73 กิโลกรัม/ตัว/วัน) ซึ่งปรากฏการณ์
เช่นนี้ มิได้เกิดขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่เพียงจังหวัดเดียว ยังพบที่จังหวัดอื่น ๆ อีก เช่น นคร-
ราชสีมา ลพบุรี ราชบุรี เพชรบุรี นครปฐม ปราชญ์บุรี กรุงเทพฯ เป็นต้น

การที่ปริมาณน้ำนมเฉลี่ยต่อตัวลดลง ในจังหวัดที่มีการเลี้ยงโคนมดังกล่าวข้างต้น จึง
เป็นเหตุให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจต่อการส่งเสริมการเลี้ยง โคนม โดยเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่
โดยจะศึกษาปัจจัยด้านประชากร ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านโคนม และปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผล
ให้ปริมาณน้ำนมเฉลี่ยต่อตัวได้มากขึ้น

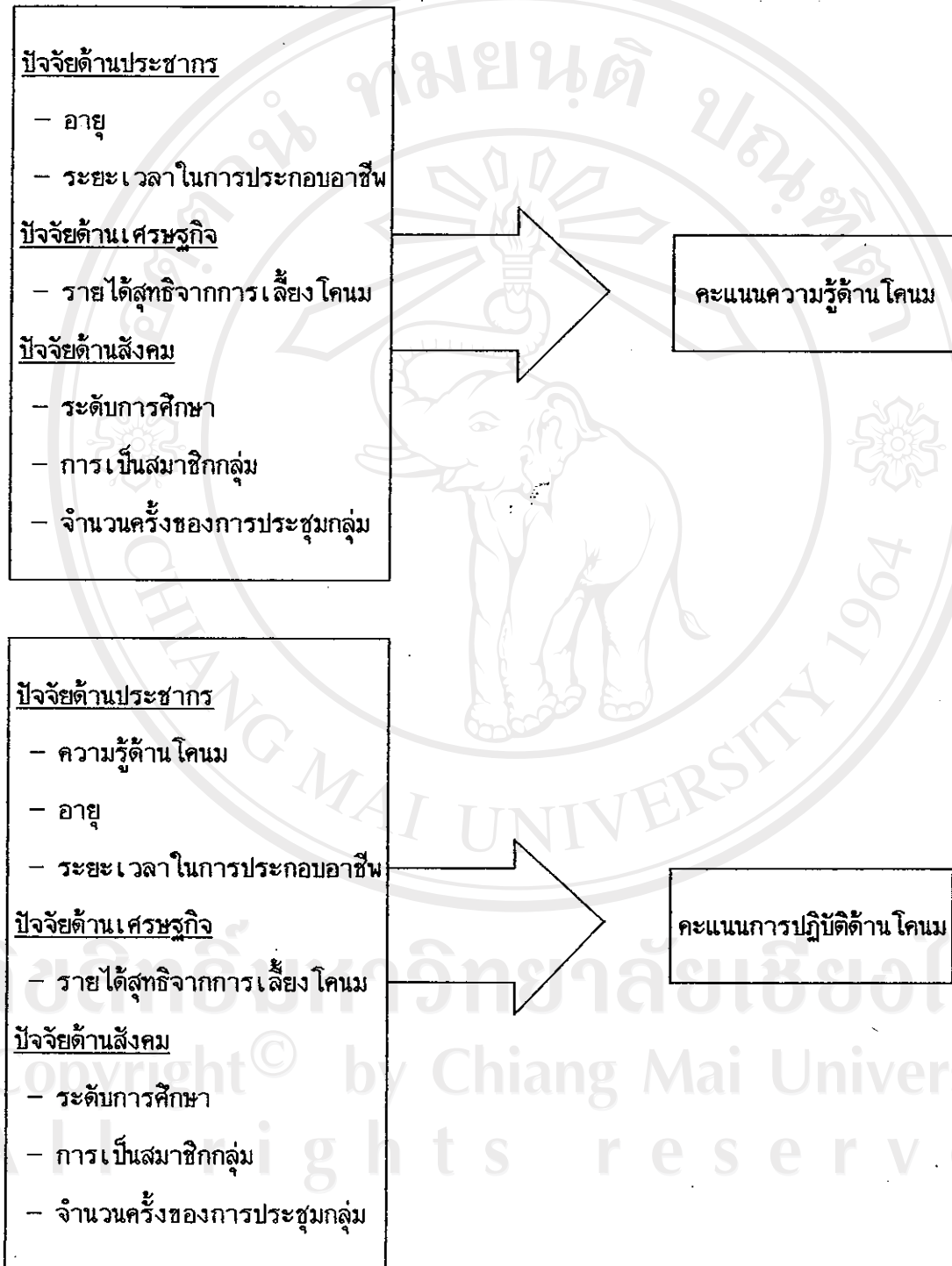
โดยทั่วไป หลักการสำคัญที่จะทำให้การเลี้ยง โคนมได้ผลดีนั้น สมเกียรติ (2532 :
23) กล่าวว่า จะขึ้นอยู่กับความรู้ และการปฏิบัติเรื่อง (1) พันธุ์โคนม (2) อาหาร
(3) การจัดการด้านโรงเรือน และ (4) การป้องกันโรค ทั้งนี้มีงานวิจัยของ ทศนีย์ และ
วรภา (2532) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ และความเข้าใจในการดูแลสุขภาพโคนม ของ
เกษตรกรในเขตจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยง โคนมมีคะแนนจากการทดสอบความรู้
และความเข้าใจด้านการป้องกัน และรักษาโรค เฉลี่ยต่ำกว่า ร้อยละ 50 ซึ่งผู้วิจัยเสนอให้มี
การเผยแพร่ความรู้ให้กับเกษตรกรมากขึ้น เพื่อโคนมจะได้สมบูรณ์แล้วให้ปริมาณน้ำนมเพิ่มขึ้น

เนื่องจากการศึกษาดังกล่าว ไม่ครอบคลุมทุกด้านของการเลี้ยง โคนม ยังมีด้านพันธุ์
โคนม อาหาร และการจัดการด้านโรงเรือน ซึ่งไม่พบว่ามีผู้อื่นศึกษาไว้ ดังนั้นงานวิจัยนี้ จึงมุ่ง
ศึกษาทุกปัจจัยข้างต้นของเกษตรกร จำนวน 3 อำเภอ ในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ อำเภอ
สันกำแพง อำเภอสันทราย และอำเภอสารภี ซึ่งมีการเลี้ยงโคนมมาก เป็นอันดับหนึ่ง สอง และ
สาม ตามลำดับ

กรอบแนวความคิดในการวิจัย ตามแผนภูมิที่ 1

ตัวแปรอิสระ

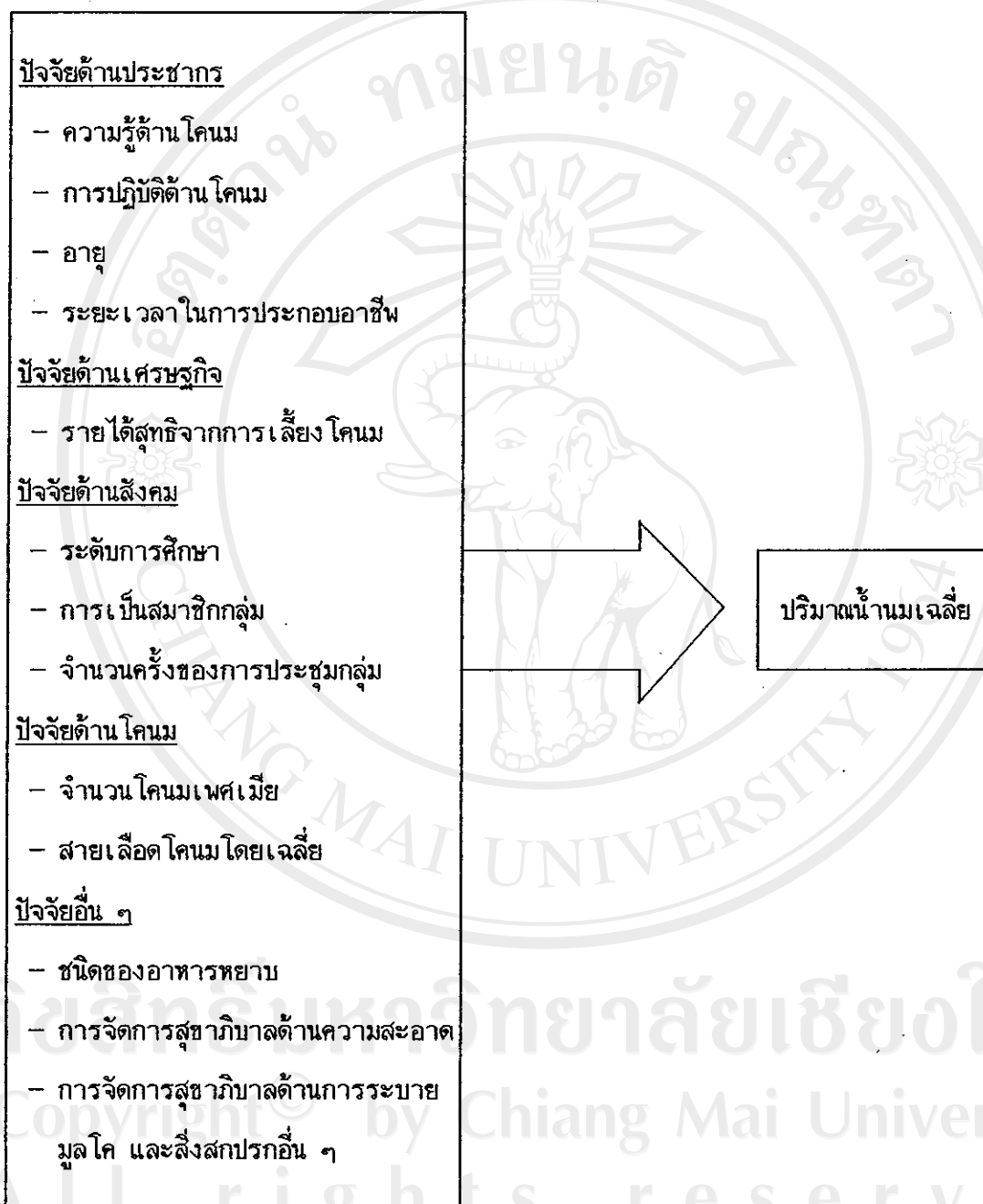
ตัวแปรตาม

แผนภูมิที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

แผนภูมิที่ 1 (ต่อ)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- (1) เพื่อศึกษา ลักษณะทั่วไปของเกษตรกร สภาพการเลี้ยง ไก่ และ การได้รับ บริการความรู้
- (2) เพื่อศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากร ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้าน โคนม และปัจจัยอื่น ๆ กับ ปัจจัยความรู้ การปฏิบัติ ปริมาณน้ำนมเฉลี่ย ด้าน โคนม ของ เกษตรกรผู้เลี้ยง ไก่
- (3) เพื่อศึกษา ปัญหา และความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยง ไก่

สมมติฐาน

- (1) ปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ อายุ ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ ปัจจัยด้าน เศรษฐกิจ คือ รายได้สุทธิจากการเลี้ยง ไก่ และปัจจัยด้านสังคม เช่น ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่ม จำนวนครั้งของการประชุมกลุ่ม มีความสัมพันธ์ กับความรู้ด้าน โคนม
- (2) ปัจจัยด้านประชากร ในประเด็น ความรู้ด้าน โคนม อายุ ระยะเวลาในการ ประกอบอาชีพ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ในเรื่อง รายได้สุทธิจากการเลี้ยง ไก่ และปัจจัยด้าน สังคม ได้แก่ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่ม จำนวนครั้งของการประชุมกลุ่ม มีความสัมพันธ์ กับ การปฏิบัติด้าน โคนม
- (3) ปัจจัยด้านประชากร ในประเด็น ความรู้ด้าน โคนม การปฏิบัติด้าน โคนม อายุ ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ คือ รายได้สุทธิจากการเลี้ยง ไก่ และปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่ม จำนวนครั้งของการเข้าประชุมกลุ่ม ปัจจัยด้าน โคนม ในเรื่อง จำนวนโคนมเพศเมีย สายเลือดโคนมโดยเฉลี่ย และปัจจัยอื่น ๆ เช่น ชนิดของอาหารหยาบ การจัดการสุขาภิบาลด้านความสะอาด การจัดการสุขาภิบาลด้านการ ระบายมูลโค และสิ่งสกปรกอื่น ๆ มีความสัมพันธ์ กับปริมาณน้ำนมเฉลี่ย

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยนี้ ได้ศึกษา ปัจจัยด้านประชากร ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านโคนม และปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อความรู้ การปฏิบัติ ปริมาณน้ำนมเฉลี่ย ด้านโคนมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ใน 3 อำเภอ ของจังหวัดเชียงใหม่ คือ อำเภอสันกำแพง อำเภอสันทราย และอำเภอสารภี

นิยามศัพท์

ในการวิจัยครั้งนี้ มีนิยามศัพท์เพื่อดำเนินการ 2 ประเภท คือ

(1) นิยามศัพท์ทั่วไป ได้แก่

(1.1) "เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม" หมายถึง เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ซึ่งผ่านการฝึกอบรมการเลี้ยงโคนม จากหน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่งมาแล้ว ที่ตั้งบ้านเรือน และประกอบอาชีพเลี้ยงโคนม ภายในพื้นที่อำเภอสันกำแพง อำเภอสันทราย และอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

(1.2) "โคนม" หมายถึง โคนมเพศเมียสายพันธุ์ยุโรป และ/หรือสายพันธุ์อินเดีย ที่มีสายเลือด 50 เปอร์เซ็นต์ หรือมากกว่านั้น ขึ้นไป

(2) นิยามศัพท์ตัวแปร ได้แก่

(2.1) "ปัจจัยด้านประชากร" หมายถึง ความรู้ด้านโคนม การปฏิบัติด้านโคนม อายุ และระยะเวลาในการประกอบอาชีพ

(2.2) "ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ" หมายถึง รายได้สุทธิจากการเลี้ยงโคนม

(2.3) "ปัจจัยด้านสังคม" หมายถึง ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่ม และจำนวนครั้งของการประชุมกลุ่ม

(2.4) "ปัจจัยด้านโคนม" หมายถึง จำนวนโคนมเพศเมีย และสายเลือดโคนม โดยเฉลี่ย

(2.5) "ปัจจัยอื่น ๆ" หมายถึง ชนิดของอาหารหยาบ การจัดการสุขาภิบาล ด้านความสะอาด และการจัดการสุขาภิบาลด้านการระบายมูลโค และสิ่งสกปรกอื่น ๆ

(2.6) "ความรู้ และการปฏิบัติด้านโคนม" หมายถึง ความรู้ และการปฏิบัติในเรื่องพันธุ์โคนม อาหารและการให้อาหาร การจัดการด้านโรงเรือน และการป้องกันโรค

(2.7) "อายุ" หมายถึง อายุเต็มครบปีที่เกิดของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม เป็นจำนวนปี

(2.8) "ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ" หมายถึง ระยะเวลาที่เกษตรกรประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมเป็นของตนเอง หรือของครอบครัว เป็นจำนวนปี

(2.9) "รายได้สุทธิจากการเลี้ยงโคนม" หมายถึง รายได้ทั้งหมดจากการเลี้ยงโคนม หักลบด้วยค่าใช้จ่ายทั้งหมด ที่เกิดจากการประกอบอาชีพเลี้ยงโคนม เป็นบาท/ปี

(2.10) "ระดับการศึกษา" หมายถึง ระดับการศึกษาในระบบโรงเรียน หรือเทียบเท่าที่ได้รับจากกระทรวงศึกษาธิการ

(2.11) "การเป็นสมาชิกกลุ่ม" หมายถึง การเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์โคนมเชียงใหม่ หรือองค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย (อ.ส.ค.) หากเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ เช่น Dairy farm หรือไม่เป็นสมาชิกโดยการลงทะเบียน จะถือว่าไม่เป็นสมาชิกกลุ่มตามความหมายนี้

(2.12) "จำนวนครั้งของการประชุมกลุ่ม" หมายถึง การเข้าประชุมกลุ่มจากข้อ 2.11 ต่อปี

(2.13) "จำนวนโคนมเพศเมีย" หมายถึง จำนวนโคนมเพศเมียทั้งหมด ที่มีอยู่ในฟาร์มของเกษตรกรที่ศึกษา

(2.14) "สายเลือดโคนมโดยเฉลี่ย" หมายถึง ผลบวกของสายเลือดโคนมที่รีดนมได้ในขณะนั้น หารด้วยจำนวนสายเลือดของโคนมดังกล่าว

(2.15) "ชนิดของอาหารหยาบ" หมายถึง อาหารหยาบที่นำกันทั้ง 2 พวก ได้แก่ อาหารหยาบที่ส่งเสริม เป็นพวกที่มีคุณค่าทางอาหารสูง เช่น หญ้ากินี เนเปียร์ พืชตระกูลถั่วต่าง ๆ เป็นต้น และอาหารหยาบที่ไม่ส่งเสริม เป็นพวกที่มีคุณค่าทางอาหารต่ำกว่าพวกแรก เช่น หญ้ากาย ผักปราบ หญ้าไทร หญ้าปล้อง ซึ่งเป็นพืชท้องถิ่น (Local Plants)

(2.16) "การจัดการสุขาภิบาลด้านความสะอาด" หมายถึง ลักษณะความสะอาดที่ผู้วิจัยสังเกตได้จากพื้นคอก ตัวโคนม เป็นประการสำคัญ ซึ่งมีเกณฑ์จำแนกออกเป็น 3 ระดับ คือ ดี ปานกลาง และไม่ดี

(2.17) "การจัดการสุขาภิบาลด้านการระบายมูลโค และสิ่งสกปรกอื่น ๆ" หมายถึง ลักษณะการระบายน้ำเสียที่เกิดจากการทำความสะอาดพื้นคอก มูลโค ตัวโค ซึ่งผู้วิจัยสามารถสังเกตได้จากการระบายน้ำเสีย จากโรงเรือนออกไปภายนอกตีเพียงใด มีการขังของน้ำเสียบริเวณภายนอก-ภายในโรงเรือนหรือไม่ ระยะทางของการระบายไกล-ไกลเพียงใด โดยมีเกณฑ์การวัด คือ ดี ปานกลาง และไม่ดี

(2.18) "ปริมาณน้ำนมเฉลี่ย" หมายถึง ปริมาณน้ำนมทั้งหมด ที่รีดได้ก่อนวันสัมภาระณ์ 1 วัน ทารด้วยจำนวน โคที่ให้นมในขณะนั้น ซึ่งมีหน่วยเป็นกิโลกรัม/ตัว/วัน